

یک روایت حقوقی در باب‌ه پرونده «قهرمان» در گفت‌وگو با کامبیز نوروزی

این دو فیلم مشابهتی ندارند

شرق؛ اتهامات و حواشی مربوط به فیلم «قهرمان» اصغر فرهادی ادامه دارد و با صدور قرار جلب به دادرسی علیه اصغر فرهادی، روند رسیدگی قضائی به اتهام «نقض حقوق مؤلف» ابعاد تازه‌ای پیدا کرده است. کامبیز نوروزی، حقوق‌دان، در گفت‌وگو با «شرق» می‌گوید: «از آنجا که ما از جزئیات این پرونده مطلع نیستیم، نمی‌شود در مورد این قرار اظهارنظر دقیق حقوقی کرد؛ چراکه پرونده مفصلی بوده و در روند رسیدگی، هر دو طرف مستندات و لوائح متعدد داده‌اند و جلسات متعدد بازرسی برگزار شده است. قرار جلب به دادرسی در ۱۸ صفحه صادر شده و طبیعتا بدون اطلاع از متن کامل قرار، نمی‌شود اظهارنظر حقوقی کرد؛ چراکه نمی‌دانیم مستندات قانونی بازررس و دلایل و اسنادی که به آن استناد شده و به چنین نتیجه‌ای منجر شده، چه بوده است.»

پیش از اینکه ماجرای شکایات علیه فیلم «قهرمان» و اصغر فرهادی وارد روند قضائی شود، بحث و جنجال‌های بسیاری پیرامون آن شکل گرفت و اهالی سینما واکنش‌های مختلفی بروز دادند، اگرچه سینماگران چندان مایل به موضع‌گیری آشکار و صریح در این مورد نبودند و بیشتر این مواضع در محافل مطرح شد و در افواه چپید و خانه سینما و کارگردانان و نهادهای صنفی نیز در حد میانجیگری به موضوع وارد شدند که آن‌هم نتیجه نداد و ماجرا وارد حوزه قضائی شد. اینکه یکی از شاگردان یا هنرجویان اصغر فرهادی علیه او برخاسته و کار را تا دادگاه و دستگاه قضائی کشانده با واکنش‌های مختلفی مواجه بوده و برخی بر این باورند که بهتر بود این ماجرا بین طرفین پرونده حل‌وفصل می‌شد و کار به دعوای حقوقی نمی‌کشید، خاصه آنکه اصغر فرهادی سینماگر بنام و جهانی ایران است و این دعوای چندان صورت خوشی برای سینمای ایران ندارد. اما کامبیز نوروزی در مقام یک حقوق‌دان، نظر دیگری دارد: «می‌خواهم به نکته‌های مهم اشاره کنم که شاید ارزش آن بیش از این پرونده است؛ اینکه از تشکیل چنین پرونده‌هایی نه‌تنها نباید ناراحت شد بلکه باید استقبال کرد. به‌هرحال یک کسی ادعایی دارد و

این ادعا یا درست است یا غلط». بسیاری از حقوق‌دانان و کارشناسان به ناپسندگی حقوق مؤلف یا مالکیت فکری و نیبوستن ایران به معاهدات مربوط به کیی‌رایت اشاره می‌کنند و قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان را کافی نمی‌دانند اما کامبیز نوروزی برخلاف این انتقادات، حقوق مربوط به مؤلفان و مصنفان در ایران را کافی می‌داند و می‌گوید: «در زمینه حقوق مربوط به مؤلفان و مصنفان و پدیدآورندگان آثار فکری و هنری، قانون داریم اما رویه قضائی نداریم و در تمام این حدود نیم‌قرن که از تصویب این قانون می‌گذرد، به شکل شایعه یا جنجال خیر از این می‌آمد که فلان اثر مورد سرقت ادبی قرار گرفته یا سرقت هنری شده یا استفاده غیرمجاز شده اما تکلیف این پرونده‌ها معلوم نمی‌شد. رویه قضائی همیشه به توسعه حقوقی کمک می‌کند. من کاری با این موضوع ندارم که در پایان رسیدگی به این پرونده، خانم مسیح‌زاده برنده می‌شود یا آقای فرهادی. مسئله اینجاست‌که این نوع پرونده‌ها بحث حقوق مؤلفان را توسعه می‌دهد. در این صورت افراد با دقت بیشتری در کار آفرینش هنری‌شان به حقوق خود و حقوق دیگری توجه می‌کنند. من معتقدم قانون مؤلفان و مصنفان در ایران کفایت می‌کند و انتقادات کسانی‌که بحث‌های دیگری مطرح می‌کنند و معتقدند این قانون ناقص است، ناشی از عدم آگاهی نسبت به اصول و مبانی این قانون است. درحالی‌که این قانون در مورد این دست پرونده‌ها کفایت می‌کند.»

جزئیات حقوقی پرونده به‌طور دقیق در دسترس ما نیست اما طرفین این پرونده به‌خصوص خانم مسیح‌زاده در مصاحبه‌ها، بیانیه‌ها و اظهاراتی در رسانه‌ها تا حدی از مستندات خود سخن گفته‌اند و در همین حد می‌توان این مسئله را طرح کرد که «ایده» مستند «دو سر برد دو سر باخت» ساخته آزاده مسیح‌زاده، مبنای فیلم «قهرمان» اثر اصغر فرهادی بوده است یا اخبار منتشرشده درباره محمدرضا شکرزی، زندانی بدکار شیرازی؟ بیانیه وکیل اصغر فرهادی در

حواشی فیلم «قهرمان» در هفت پرده

اصغر فرهادی محکوم می‌شود؟

قرار جلب به دادرسی علیه اصغر فرهادی صادر شد

برده چهارم: بیانیه تند اصغر فرهادی

پس از اکران عمومی فیلم در ایران و ادامه حواشی مربوط به ماجرای حقوقی فیلم «قهرمان»، اصغر فرهادی دست به قلم شد در واکنش به گفت‌وگوی داوود مرادیان مدیر گروه مستند بنیاد روایت فتح متنی را منتشر کرد و نسبت به صحبت‌های او که گفت آقای اصغر فرهادی فیلم‌ساز تیزهوشی است که هم حکومت را دارد و هم بیرون حکومت را نوشت؛ متأسفم که تلاشم برای ماندن در ایران، ساخت فیلم در ایران و نمایش آن در ایران، این تعبیر را با خود همراه دارد که او در حال یک بازی دوسویه است. من همواره با تمام وجودم نوشتم‌ام و فیلم ساختم‌ام. کسانی که از نزدیک مرا می‌شناسند، می‌دانند همیشه عاشق زندگی در میان این مردم و فیلم‌ساختن برایشان بوده‌ام، تا آنکه امکان کار و زندگی در هرایا دیگری از دنیا و به دور از حاشیه‌ها را داشته‌ام. اما گویی این بار تلاشی گسترده از هر سوی در کار است تا این عشق و امید به سمت دلسردی برود، تعدادی با نشر خاطره‌های تحریف‌شده و جعلی، عده‌ای دیگر با تهمت و ادعاهای خلاف واقع، برخی هم با انتساب من به حکومت. گرچه اطمینان دارم که بدخواهان همچنان به راه خود می‌روند اما به احترام آنان که در پی حقیقت‌اند، این نوشته را منتشر می‌کنم و به‌زودی سعی خواهم کرد درباره حواشی دیگر نیز باصراحت صحبت کنم.»

برده پنجم: صحبت‌های مسیح‌زاده

آزاده مسیح‌زاده در گفت‌وگویی با مجله تجربه، تجربه حضور در کلاس‌های اصغر فرهادی؛ وچگونگی شباهت فیلم مستندش به قهرمان را توصیف کرد: «آقای فرهادی روی مبل کنار پنجره نشست. من هم روی یک صندلی که میزی مقابلش بود، کنار آقای فرهادی. خانم بخت‌آورد هم که انتهای اتاق و فریده شفیعی با یک دسته برگ A4 در دست نشسته روبه‌روی من. آقای فرهادی شروع به صحبت کرد که چه خبر از شیراز و هنوز می‌ری و می‌بای و… گفتم به دیگر ساکن شه‌دام. گفت ای بابا ما خیلی سفر داریم به شیراز. توی این فکر بودیم که تو هم بیایی. چون من دارم توی شیراز می‌فیلم می‌سازم به نام قهرمان. توی این فکر بودم که تو هم توی فیلم بازی کنی. یادمه توی فیلم خودت وقتی جلوسو دروبین می‌اومدی لهجه شیرازی خوبی داشتی. من استرس گرفتم و متحیر شدم. من را چه به بازی! گفتم آقای فرهادی من اصلا بازیگر نیستم، علاقه به استعدادی هم ندارم. علاقه من کارگردانی است. خیلی دلم می‌خواهد کنار شما باشم و از شما یاد بگیرم. پرسید خب چه کارها کردی؟ از فیلم‌هایی که ساختم گفتم و اشاره کردم که در فیلمی که فیلم‌بردارش محمود کلاری بود منشی صحنه بودم. گفت چقدر خوب. یس می‌توانی منشی صحنه هم باشی. بعد از من پرسید شیراز را چقدر می‌شناسی؟ گفتم من شیرازیم. همه‌چیزش را می‌شناسم. پرسید مکان‌های تاریخی؟ رستوران‌ها؟… گفتم همه‌جا. حتی جاهایی را سراغ دارم که توریست‌ها را نمی‌برند اما خیلی مهم و جذاب‌اند. آقای فرهادی گفت پس توی همین جلسه شماره ملی‌ات را می‌گیریم که برایت بلیت هواپیما بگیریم و هفته بعد با گروه ما به شیراز بیایی. حین همین صحبت‌ها آقای فرهادی اشاره‌های کرد به فریده شفیعی که در تمام آن ساعت مثل یک ربات روبه‌روی من بی‌حرکت نشسته بود. با این اشاره آمد بالای سرم ایستاد و دو برگه روی میز مقابلم گذاشت. روی یکی متنی نوشته شده بود و دیگری سفید بود. آقای فرهادی گفت تا اینجا هستی متنی را که روی آن کاغذ نوشته شده، به خط خودت روی این کاغذ بنویس. یک نگاه به متن کردم. تقریباً این بود: «این‌جانب آزاده مسیح‌زاده فرزند… به شماره ملی… در صحت و سلامت عقل و اراده اعلام می‌دارم مستند… بر اساس طرح و ایده‌ای از آقای

این پرونده، ایده «قهرمان» را به خبر منتشرشده در رسانه‌ها مربوط می‌داند و این فیلم را برداشتی آزاد از زندگی این زندانی شیرازی بر مبنای اخبار می‌خواند که بر این اساس دارای وصف «افشاشدگی» است؛ چراکه این اخبار مشمول «مالکیت عمومی» (Public Domain) است و کسی نمی‌تواند مدعی مالکیت آن باشد. کامبیز نوروزی می‌گوید: «تردیدی نیست که ایده بخشی از اثر است و کسی که ایده را می‌آفریند، هم از حقوق مادی و هم معنوی اثر بهره‌مند می‌شود. اما خیلی از موضوعات هستند که به شکل خبری در سطح جامعه به‌طور رسمی منتشر می‌شوند و هر هنرمندی بر اساس آن خبر می‌تواند اثری را خلق کند. حالا این اثر می‌توان یک تابلوی نقاشی یا یک قطعه موسیقی، شعر یا مجسمه باشد. این اتفاق در ایران هم سابقه داشته، نمونه‌اش فیلم «می‌خواهم زنده بمانم» که براساس یک پرونده کیفری ساخته شد یا فیلم «عنکبوت» در مورد پرونده سعید خانی. در مورد ماجرای آقای شکرزی هم خبرش منتشر شده و می‌تواند موضوع خلق یک اثر باشد. از این جهت این خبر در حد گزارش‌هایی که در همان زمان در نشریات منتشر شده در مالکیت عمومی قرار می‌گیرد و از مصادیق Public Domain است. اما بعد از آنکه این خبر منتشر می‌شود اتفاقاتی می‌افتد و مستندی درباره آن ساخته می‌شود که این مستند با آن ایده متفاوت است. بنابراین آنچه در رسیدگی به این پرونده باید مشخص شود این نیست که آیا ایده سرقت شده یا نه، بلکه رابطه فیلم «قهرمان» با مستند «دو سر برد دو سر باخت» است که باید مشخص شود و این چیزی است که بازررس باید تشخیص بدهد. اگر این رابطه در حد ایده باشد، سرقت هنری اتفاق نیفتاده اما اگر فراتر از ایده باشد، آنجا موضوع شکل دیگری پیدا می‌کند.»

فیلم «قهرمان» از تمام مؤلفه‌های مشترک در دیگر آثار فرهادی برخوردار است و با اینکه بسیاری این فیلم را متفاوت از دیگر آثار فرهادی می‌دانند، می‌توان جهان سینمایی فرهادی را در این فیلم شناسایی کرد و امضای او را تشخیص داد. در متن بیانیه وکیل اصغر فرهادی همچنین این ایراد مطرح شده که به‌رغم تاکید

ماده ۱۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری و رویه قضائی دادرسای فرهنگ و رسانه، به کارشناسان ارجاع نشده و بازررس پرونده موضوع را «عرفی» تلقی کرده. کامبیز نوروزی دراین‌باره می‌گوید: «در خبرهایی که خواندیم آقای بازررس نظرش بر این بوده که سینما موضوع عرفی است و به همین دلیل به نظرات کارشناسان اعتنا نکرده است. من متخصص سینما یا سینماگر نیستم اما به‌عنوان تماشاگر کنجکاو سینما، این دو فیلم را دیدم که هر دو فیلم‌های بسیار خوبی بودند. از مستند «دو سر برد دو سر باخت»، هم خیلی خوشم آمد و به نظرم مستند ارزشمندی بود. اما غیر از اینکه ایده این دو اثر مشترک بود، مشابهت دیگری ندیدم. ایده مشترک است و طبیعتا هر دو فیلم بر اساس یک خبر ساخته شده‌اند، خبری که عناصر خبری واحدی دارد و نمی‌شود عناصر خبر را تغییر داد.»

ایین حقوق‌دان در آخر تاکید می‌کند که «گهگاه به خانم آزاده مسیح‌زاده انتقادات تند و گزنده‌ای می‌شود اما با اینکه آقای فرهادی سینماگری معتبر است، باید به مطالبه خانم مسیح‌زاده هم احترام گذاشت، او حتی برای خود قائل بوده و این حق را از مجرای قانونی مطالبه کرده و مرجعی قانونی وجود دارد که درباره این حق نظر بدهد؛ بنابراین کاری که خانم مسیح‌زاده کرده هیچ اشکالی ندارد ولو اینکه پرونده نهایتاً به نفع خانم مسیح‌زاده تمام شود یا آقای فرهادی.»

برجسته دانشگاه در حوزه حقوق مؤلف و نظر کارشناسی کانون کارگردانان درمورد این پرونده و نمونه‌های پرشمار مشابه داخلی و خارجی مطرح شد، آن میزان از ابعاد زندگی و هنرمندان داریم؛ درحالی‌که بیش از ۵۰ سال است که این قانون و قوانین مشابه در ایران تصویب شده و اجرا می‌شود.» مشاور حقوقی مسیح‌زاده که خواست نامش فاش نشود، هم افزود: «البته صدور قرار منع تعقیب به نفع مسیح‌زاده در شکایت اول نشر اکاذیب و افترا علاوه بر تشخیص ناکافی بودن مستندات آقای فرهادی در این شکایت دلیل دیگری نیز دارد و آن معنی ضمنی قرار جلب به دادرسی علیه آقای فرهادی کرده در پرونده سرقت هنری (تجاوز به حقوق مادی و معنوی) است. وقتی بازررس محترم تشخیص می‌دهند که دلایل مبنی بر وقوع جرم سرقت هنری و ارتکاب آن از سوی متهم کافی است، منطقاً خانم مسیح‌زاده اقدام به بازنشر خبر کذب و افترا نکرده‌اند، پرونده برای رسیدگی ماهوسی و تعیین مجازات از دادرسا به دادگاه خواهد رفت. قرارهای صادرشده برای خانم مسیح‌زاده حقوقی را به‌ه وجود خواهد آورد که در فرصت مقتضی از آنها استفاده خواهد کرد.»

اسما کاوه را، وکیل اصغر فرهادی نیز پس از انتشار خبر جلب به دادرسی علیه این کارگردان توضیحاتی ارائه داد. در این بیانیه که از سوی روابطعمومی فیلم منتشر شده، آمده است: «در پی انتشار برخی اخبار درخصوص پرونده حقوقی فیلم «قهرمان»، چند نکته را جهت استحضار افکار عمومی به اطلاع می‌رسانم:

به دنبال طرح سه شکایت علیه فیلم «قهرمان» با عنوان نقض حقوق مؤلف و ادعای سهیم‌شدن در همه درآمدهای داخلی و خارجی فیلم از سوی خانم مسیح‌زاده و همچنین شکایت زندانی شیرازی با این ادعا که داستان فیلم حقوقی به حیثیت ایشان لطمه وارد کرده است، بازررس محترم پرونده در قرار صادره مورخ ۲۳ اسفند سال ۱۴۰۰ شکایت خانم مسیح‌زاده درخصوص سهیم‌شدن در درآمدهای فیلم و همچنین شکایت زندانی شیرازی را نپذیرفته و در این خصوص قرار منع تعقیب صادر و هر دو شکایت را رد کرده است. درخصوص جنبه «نقض حقوق مؤلف»، همچنان که در لوائح دفاعیه و با ذکر مستندات و ارائه نظرات استادان

ابتدا که این مسیر را شروع کردم، تقریباً هیچ‌کس نمی‌دانست که در ایران قانونی به اسم حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان داریم؛ درحالی‌که بیش از ۵۰ سال است که این قانون و قوانین مشابه در ایران تصویب شده و اجرا می‌شود.»

مشاور حقوقی مسیح‌زاده که خواست نامش فاش نشود، هم افزود: «البته صدور قرار منع تعقیب به نفع مسیح‌زاده در شکایت اول نشر اکاذیب و افترا علاوه بر تشخیص ناکافی بودن مستندات آقای فرهادی در این شکایت دلیل دیگری نیز دارد و آن معنی ضمنی قرار جلب به دادرسی علیه آقای فرهادی کرده در پرونده سرقت هنری (تجاوز به حقوق مادی و معنوی) است. وقتی بازررس محترم تشخیص می‌دهند که دلایل مبنی بر وقوع جرم سرقت هنری و ارتکاب آن از سوی متهم کافی است، منطقاً خانم مسیح‌زاده اقدام به بازنشر خبر کذب و افترا نکرده‌اند، پرونده برای رسیدگی ماهوسی و تعیین مجازات از دادرسا به دادگاه خواهد رفت. قرارهای صادرشده برای خانم مسیح‌زاده حقوقی را به‌ه وجود خواهد آورد که در فرصت مقتضی از آنها استفاده خواهد کرد.»

اسما کاوه را، وکیل اصغر فرهادی نیز پس از انتشار خبر جلب به دادرسی علیه این کارگردان توضیحاتی ارائه داد. در این بیانیه که از سوی روابطعمومی فیلم منتشر شده، آمده است: «در پی انتشار برخی اخبار درخصوص پرونده حقوقی فیلم «قهرمان»، چند نکته را جهت استحضار افکار عمومی به اطلاع می‌رسانم:

به دنبال طرح سه شکایت علیه فیلم «قهرمان» با عنوان نقض حقوق مؤلف و ادعای سهیم‌شدن در همه درآمدهای داخلی و خارجی فیلم از سوی خانم مسیح‌زاده و همچنین شکایت زندانی شیرازی با این ادعا که داستان فیلم حقوقی به حیثیت ایشان لطمه وارد کرده است، بازررس محترم پرونده در قرار صادره مورخ ۲۳ اسفند سال ۱۴۰۰ شکایت خانم مسیح‌زاده درخصوص سهیم‌شدن در درآمدهای فیلم و همچنین شکایت زندانی شیرازی را نپذیرفته و در این خصوص قرار منع تعقیب صادر و هر دو شکایت را رد کرده است. درخصوص جنبه «نقض حقوق مؤلف»، همچنان که در لوائح دفاعیه و با ذکر مستندات و ارائه نظرات استادان

برجسته دانشگاه در حوزه حقوق مؤلف و نظر کارشناسی کانون کارگردانان درمورد این پرونده و نمونه‌های پرشمار مشابه داخلی و خارجی مطرح شد، آن میزان از ابعاد زندگی و هنرمندان داریم؛ درحالی‌که بیش از ۵۰ سال است که این قانون و قوانین مشابه در ایران تصویب شده و اجرا می‌شود.» مشاور حقوقی مسیح‌زاده که خواست نامش فاش نشود، هم افزود: «البته صدور قرار منع تعقیب به نفع مسیح‌زاده در شکایت اول نشر اکاذیب و افترا علاوه بر تشخیص ناکافی بودن مستندات آقای فرهادی در این شکایت دلیل دیگری نیز دارد و آن معنی ضمنی قرار جلب به دادرسی علیه آقای فرهادی کرده در پرونده سرقت هنری (تجاوز به حقوق مادی و معنوی) است. وقتی بازررس محترم تشخیص می‌دهند که دلایل مبنی بر وقوع جرم سرقت هنری و ارتکاب آن از سوی متهم کافی است، منطقاً خانم مسیح‌زاده اقدام به بازنشر خبر کذب و افترا نکرده‌اند، پرونده برای رسیدگی ماهوسی و تعیین مجازات از دادرسا به دادگاه خواهد رفت. قرارهای صادرشده برای خانم مسیح‌زاده حقوقی را به‌ه وجود خواهد آورد که در فرصت مقتضی از آنها استفاده خواهد کرد.»

اسما کاوه را، وکیل اصغر فرهادی نیز پس از انتشار خبر جلب به دادرسی علیه این کارگردان توضیحاتی ارائه داد. در این بیانیه که از سوی روابطعمومی فیلم منتشر شده، آمده است: «در پی انتشار برخی اخبار درخصوص پرونده حقوقی فیلم «قهرمان»، چند نکته را جهت استحضار افکار عمومی به اطلاع می‌رسانم:

به دنبال طرح سه شکایت علیه فیلم «قهرمان» با عنوان نقض حقوق مؤلف و ادعای سهیم‌شدن در همه درآمدهای داخلی و خارجی فیلم از سوی خانم مسیح‌زاده و همچنین شکایت زندانی شیرازی با این ادعا که داستان فیلم حقوقی به حیثیت ایشان لطمه وارد کرده است، بازررس محترم پرونده در قرار صادره مورخ ۲۳ اسفند سال ۱۴۰۰ شکایت خانم مسیح‌زاده درخصوص سهیم‌شدن در درآمدهای فیلم و همچنین شکایت زندانی شیرازی را نپذیرفته و در این خصوص قرار منع تعقیب صادر و هر دو شکایت را رد کرده است. درخصوص جنبه «نقض حقوق مؤلف»، همچنان که در لوائح دفاعیه و با ذکر مستندات و ارائه نظرات استادان